

FRANSIZ DEVRİMİ'NDEN KIRGIZ DEVRİMİ'NE DEVRİMLERE GENEL BAKIŞ

Sami ZARİÇ*

ÖZ

Bir ülkenin siyasi yaşamını ve siyasal kültürünü önemli derecede etkileyen unsurların başında o ülkede veya küresel ölçekte etkili olan devrimler gelmektedir. Devrimler çok geniş çaplı etkili olabilmekte ve ülke sınırlarının dışına taşarak dünya çapında etkiye bulunabilmektedir. Dünya siyasal tarihinde etkilerinin yanı sıra ülkemiz siyasal tarihinde de devrimler oldukça önemli olmuştur. Bir toplumda devrim gerçekleşmiş olsa bile eski düzenin unsurların birden temizlenmesi veya ortadan hemen kaldırılması imkansızdır. Dolayısıyla devrimlerin aslında bir süreç olduğu da zaten bu düşünceyle paralellik arz etmektedir. Bu çerçevede zaman içerisinde devrim süreci içerisinde eski unsurların tekrar güçlenip harekete geçmesi imkan dahilindedir.

Anahtar Kelimeler: Devrim, İsyan, Darbe, Toplumsal Devrim, Fransız Devrimi

FROM FRENCH REVOLUTION TO KYRGYZ REVOLUTION: A GENERAL APPROACH TO REVOLUTIONS

ABSTRACT

The revolutions are among the most important factors that highly affect the political life and political culture at national or global scale. Revolutions can be effective so widely and can be globally effective exceeding national borders. Besides effects of revolutions in world political history, revolutions have been so effective in our country's political history. Also it would be useful to mention that though there has happened a revolution in a society, to clean the all elements of the ancien regime or to erase them completely immediately is impossible. Therefore the thought of that the revolutions occur in a process run parallel with

* İnönü Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü Doktora Öğrencisi, zaricsam@hotmail.com

that idea. In this context in the course of time it is probable that the old elements can get stronger again and take action.

Keywords: Revolution, Rebellion, Coup, Social Revolution, The French Revolution

1. GİRİŞ

Bir ülkenin siyasi yaşamını ve siyasi kültürünü önemli derecede etkileyen unsurların başında o ülkede veya küresel ölçekte etkili olan devrimler gelmektedir. Devrimler çok geniş çaplı etkili olabilmekte ve ülke sınırlarının dışına taşarak dünya çapında etkiye bulunabilmektedir. Dünya siyasi tarihinde etkilerinin yanı sıra ülkemiz siyasi tarihinde de devrimler oldukça önemli olmuştur. Buna Cumhuriyet sonrası ve yakın tarihimiz de dahildir.

Bu çerçevede bir ülkenin siyasi yapısını ve/veya siyasi kültürünü anlamaya çalışan bir araştırmacının o ülkenin siyasi tarihindeki devrimlere özel ilgi göstermesi faydalı olacaktır. Bu doğrultuda bu çalışmada da öncelikle devrim kavramı ve içeriği üzerinde durulacak, sonraki kısımlarda bazı çok bilinen devrimler üzerinde durulacaktır.

2. DEVRİM KAVRAMI

Devrim Ana Britannica’da(2004) “Toplum ve siyaset biliminde yönetim yapısını ve bununla ilgili kurumları değiştiren köklü, hızlı ve kapsamlı dönüşüm” şeklinde tanımlanmaktadır. Aynı kaynakta devrimin temelde siyasi iktidarın devrilmesini kapsayan bir terim olmakla birlikte, daha geniş anlamda toplumsal yaşamın çeşitli alanlarında görülen büyük değişimleri (örn. Sanayi Devrimi) nitelendirmede de kullanıldığı bilgisi yer almaktadır.

Aynı kaynakta şöyle devam edilmektedir: “Devrim kavramı Amerikan bağımsızlık savaşı ve Fransız Devrimiyle birlikte kurulu düzenden köklü bir kopuş anlamı taşımaya başlamıştır. Belli başlı devrimler yalnızca devlet biçimini değil, ülkelerin ekonomik sistemlerini, toplumsal yapılarını ve kültürel değerlerini de kökten değişime uğratmıştır.”

Blackwell’in Siyaset bilimi Ansiklopedisi’nde ise çağdaş toplumbilimcilerin devrim terimini rejim değişikliğine sahne olan ve ardından siyasi, toplumsal ve iktisadi düzenin büyük çapta yeniden oluştuğu tarihsel dönemlerle kısıtlı olarak kullanma eğiliminde olduğu ifade edilmektedir.

Aynı kaynakta bu tür büyük devrimlerin alabildiğine seyrek karşılaşılan olaylar olduğu ve bunların büyük çaplı toplumsal değişiklik ve yeniliklere sahne olduğu belirtilmektedir.

Bunun başlıca örnekleri olarak da İngiliz İç Savaşı (1642-49), Amerikan Devrimi (1775-89), Fransız Devrimi (1789-1815), Rus Devrimi ve 1949 Çin Devrimi gösterilmektedir.

Ansiklopedide devamla siyasal bir olay olarak devrimlere yönelik çözümlerinin, üzerinde anlaşılan tanımlamaların yokluğu ve çoğu yazarın toplumsal devrim olaylarının alabildiğine seyrek yaşandığı kanısında olması gibi iki önemli engelle karşı karşıya olduğu belirtilmekte ve şöyle çarpıcı ifadelerle durum açıklanmaktadır: “Gerçek anlamda yirmi toplumsal devrimin yaşandığı konusunda uzlaşabilecek pek az yazar vardır. Devrim terimi, çeşitli yerlerde çok farklı olayları nitelemek için kullanılabilir: yük haline gelen bir rejimin desteğini yitirmesi süreci, rejimin devrilmesi olayı, yeni rejimin programı, ya da bu rejimin iktidarı ele geçirmesini meşru kılmak için yarattığı mit. Hatta bazı yazarlar kaynağa göre bu yüzden terimin kullanımından tümüyle vazgeçmiştir.” (Blackwell’in Siyaset Bilimi Ansiklopedisi,1999:211).

Sosyoloji Sözlüğü’nde devrim sözcüğünün “sanayi devrimi”, “bilgisayar devrimi” “moda devrimi” ve benzeri kullanımlarında olduğu gibi, oldukça gevşek biçimde her türlü dramatik toplumsal değişimi karşıladığı, ancak temel anlamının siyasal içerikli olduğu belirtilmekte ve şöyle devam edilmektedir:

“Bazı yazarlar “devrim” sözcüğünün, yeni yönetici elitin devrim sonrasında toplumsal yapıda temel değişimler gerçekleştirme girişimlerini yansıtan örnekler için kullanılması gerektiğini belirtmektedir.” (Marshall,2003:353-354)

Türk Dil Kurumu’nun Büyük Türkçe Sözlüğünde ise devrim kavramı “Yerleşik toplumsal düzeni değiştirme ve yeniden biçimlendirme; yavaş bir gelişme olan evrime karşıt olarak, toplumsal yaşayışta ve siyasal durumda birdenbire gerçekleştirilen, köklü ve temelli bir değişme” olarak açıklanmıştır (Türk Dil Kurumu,2010,a).

Her ne kadar TDK’nın sözlüğünde birdenbire gerçekleştirilen diye bir tanımlama yapılmış ise de devrimler aslında konuyla ilgili tüm kaynaklarda belirtildiği gibi aslında bir süreç boyunca oluşmaktadır. Zaten buna en iyi örnek olarak da Fransız ve Rus Devrimi gösterilmektedir.

3. DEVRİM KELİMESİNİN TARİHSEL KULLANIMI

Şimdi de devrim kavramının tarihsel kökenine ve hangi dönemlerde hangi anlamlar yüklenerek kullanıldığına bakabiliriz. Ana Britannica’da tarihsel açıdan bakıldığında eski Yunan’dan Ortaçağa değin devrim kavramına yıkıcı bir anlam yüklendiği, Ortaçağ boyunca

da yerleşik inançları ve devlet biçimlerini koruma düşüncesinin ağır bastığı ve bu nedenle devrime karşı koyacak ve toplumdaki değişiklikleri bastırarak araçları geliştirmeye büyük önem verildiği bilgisine yer verilmektedir.

Yine aynı kaynakta Rönesans sırasında laik hümanizmin ortaya çıkışıyla, devrime daha çağdaş bir bakış açısıyla yaklaşmaya başlandığı ve devrimin özünde toplumsal gelişmenin önünü açan bir güç taşıdığını ilk öne sürenlerden birinin de 17. yy İngiliz şair ve yazarı John Milton olduğu açıklanmaktadır. Bu açıklamadan sonra ise 18. yy Alman filozofu Immanuel Kant'a göre devrimin insanlığın ilerlemesini sağlayan bir güç olduğu ifade edilerek Fransız ve Amerikan devrimlerinin de temelini oluşturan bu düşüncenin, yalnızca siyasal bir dönüşümü değil, toplumsal ve kültürel alt üst oluşları da kapsadığı belirtilmektedir.

Ana Britannica'ya göre 20. YY devrimci düşüncesinin oluşmasında 19. YY Alman filozofu G.W.F. Hegel'in dolaylı olarak büyük etkisi olmuş ve Hegel devrimi insanlığın yazgısının gerçekleşmesi, devrimci önderleri de reformları başlatmak ve uygulama için gerekli görüyordu. Bu görüşlerin tarihteki en etkili devrimci düşünür olan Karl Marx için bir temel oluşturdu da yine aynı kaynakta yer bulmaktadır (Ana Britannica,2004:220).

Blackwell'in Siyaset Bilimi Sözlüğü'nde ise devrim teriminin ilk kez 15. yy sonlarında İtalya'da kullanıma girdiği, bu bağlamda bir yöneticinin güç kullanarak iktidardan devrilmesi, yani "hükümet darbesi" denilebilecek olayları belirlemek için kullanıldığı bilgisine yer verilmektedir. Aynı kaynakta terime bugünkü teknik anlamını kazandıranın ise Karl Marx (1818-83) olduğu, ancak halk dilinde hala sıklıkla siyasal devrimleri –güç kullanarak ya da inandırıcı tehditte bulunarak hükümet ya da rejimin devrilmesi- imlemek için kullanıldığı ifade edilmektedir (Blackwell'in Siyaset Bilimi Ansiklopedisi,1999:211). Devrim sözcüğü Türkçe'de inkılap anlamında da kullanılmaktadır. (İnkılap tarihi, Atatürk devrimleri, Türk Devrim Tarihi gibi)

4. DEVRİM TÜRLERİ VE BAZI İLGİLİ KAVRAMLAR

4.1. Toplumsal devrimler ve siyasal devrimler ayrımı

4.1.1. Toplumsal Devrimler

Bu kısımda Skocpol'un "Devletler ve Toplumsal Devrimler" isimi kitabının girişinde toplumsal devrimler konusundaki yorumları geniş ölçüde bize yol gösterici olacaktır. Skocpol toplumsal devrimlerin, modern dünya tarihinde ender, fakat önemli olaylar olduğunu belirtmekte ve 1790'ların Fransa'sından yirminci yüzyılın ortalarındaki Vietnam'a dek, bu

devrimlerin devlet örgütlenmelerini, sınıf yapılarını ve egemen ideolojileri dönüştürdüğünü vurgular. Skocpol'e göre devrimler, güçleri ve özerklikleri devrim öncesi geçmişlerine önemli ölçüde üstün olan ulusları doğurur ve bu uluslar benzer durumdaki diğer ülkeleri geride bırakır. Yazar buna örnek olarak da Devrimci Fransa'nın birdenbire Kıta Avrupası'nda fetihçi bir güç olmasını ve Rus Devriminin ise sanayileşmiş ve askeri bir süper güç doğurmasını gösterir (Skocpol,2004:23).

Yazara göre toplumsal devrimler, sadece ulusal önem taşımazlar. Bazı durumlarda özellikle dönüşüm geçiren ülkelerin geniş ve jeopolitik olarak önemli, gerçek ya da olası büyük güçler oldukları yerlerde uluslararası büyük etkiler yaratan çekici modellere ve ideallere de yol açarlar (Skocpol,2004:24). Bu durum da zaten Fransız Devrimi veya Rus Devrimi sonrasında çok bariz şekilde görülmüştür.

Skocpol'e göre devrimler elbette modern çağda etkin örneklerin tek değiştirici gücü değildir. "Büyük dönüşüm" kalıbı içinde (yani dün ya çapındaki ticarileşme ve sanayileşme ile ulus-devletlerin yükselişi ve Avrupa devlet sisteminin tüm küreyi kaplayacak şekilde genişlemesi) her ülkede siyasal kargaşalar ve sosyoekonomik değişiklikler gerçekleşmiştir (Skocpol,2004:24).

Skocpol'e göre Toplumsal devrimler, bir toplumun devlet ve sınıf yapısının hızlı, temelden dönüşümüdür ve toplumsal devrimler tabandan gelen, sınıf temelli ayaklanmalar aracılığıyla başarılı ya da bir ölçüde onlarca taşınır (Skocpol,2004:25).

Yazara göre devrimlerin kendisi, sınıf bilincine sahip yükselen devrimci sınıfın (yani burjuva devrimlerinde proletaryanın) önderlik ettiği sınıf eylemiyle başarılı ve devrimci sınıf, köylüler gibi diğer sınıf müttefiklerince de desteklenebilir. Bir devrim bir kez başarılı olduğunda devrimden önceki üretim tarzından ve sınıf egemenliği biçiminden yeni toplumsal üretim ilişkilerine, yeni siyasal ve ideolojik biçimlere dönüşümü belirler ve genel olarak, daha yeni zafer kazanmış devrimci sınıfın hegemonyası toplumun daha ileriye doğru gelişmesine uygun koşulları yaratır (Skocpol,2004:33). Burada da ilerlemeci bir bakış açısı olduğu anlaşılmaktadır.

Yukarıda görüşlerine yer verdiğimiz Skocpol, siyasal devrimler (liderliği değiştiren) ile toplumsal devrimler (bütün olarak toplumu dönüştüren) arasında keskin bir ayırım yapan, makro düzeyde, yapısal bir analiz önermekte ve tek nedenli toplumsal devrim açıklamalarına (örneğin artan beklentiler, sınıflı çatışmaları) karşı olarak, devletler, uluslararası ekonomik

rekabet gibi dış faktörlerin rolü ve farklı toplumsal sınıflara ait şikayet kanallarının varlığı arasındaki farklılıkları vurgulayan karmaşık, akışkan bir model ortaya koymaktadır (Marshall,2003:353).

Yine TDK(b)'nin web sitesindeki Bilim ve Sanat Terimleri Alan Sözlüğü'nde ise toplumsal devrim kavramı “Eskimiş ve geçerliği kalmamış bir toplumsal düzenin devrilerek yerine yeni ve ilerici bir toplum düzeninin kurulması devrimini.” şeklinde açıklanmaktadır. Bu açıklamada da devrim sözcüğünün ilerleme ve gelişme ile olan ilişkisi ön plana çıkmaktadır. Zaten ileriki kısımlarda hem devrimin süreç boyutuna hem de gelişmeyle bağlantısı üzerinde daha detaylıca durulacaktır.

4.1.2. Siyasal Devrimler

Böylesi devrimler, hükümet darbelerinde görüldüğü gibi yalnızca siyasal iktidarın el değiştirmesi sonucunu doğurur ya da Amerika ve Meksika devrimlerinde olduğu gibi iktidar yapılarında daha geniş ölçekli bir dönüşüme yol açar. Toplumsal dönüşümlere yol açmayan ve yalnızca siyasal düzeyde kalan devrimler aşağıda açıklanan devrim öncesi ve devrim sonrası olaylar örüntüsünü kapsamaz (Ana Britannica,2004:221).

Blackwell'in Siyaset Bilim Sözlüğü'nde ise toplumsal devrimler seyrekse de siyasal devrimlerin hayli yaygın olduğu ve ortak tipolojilerde toplumsal devrimlerle birleştirilebileceği ifade edilir (Blackwell'in Siyaset Bilimi Ansiklopedisi,1999:213). Bu çerçevede halk tarafından devrim diye nitelendirilen her olaya toplumsal devrim demenin yanlış olacağı ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla toplumsal devrimlerin siyasal devrimlere göre görülüş sıklığının çok daha az ve etkisinin daha uzun süreli ve geniş kapsamlı olduğu söylenebilir.

4.2. İlgili bazı yakın kavramlar

4.2.1. İhtilal

TDK(a)'nın Güncel Türkçe Sözlüğü'nde ihtilal kavramı “Bir ülkenin siyasal, sosyal ve ekonomik yapısını veya yönetim düzenini değiştirmek amacıyla kanunlara uymaksızın cebir ve kuvvet kullanarak yapılan geniş halk hareketi, devrim” şeklinde açıklanmakta ve örnek olarak da Fransız İhtilali verilmektedir. Bu açıklama da bize devrim ile ihtilal kelimelerinin hemen hemen eş anlamlı olduğunu göstermektedir. Ancak yine de devrim kelimesinin daha sık kullanıldığı görülmektedir.

4.2.2. Reform

TDK(a)'nın Sözlüğü'nde reform kelimesi “Daha iyi duruma getirmek için yapılan değişiklik, iyileştirme, düzeltme, ıslahat” olarak açıklanmaktadır. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere devrimden farklı olarak reformda cebir ve kuvvet kullanımı söz konusu olmadığı gibi geniş bir halk hareketi de mevzubahis değildir.

4.2.3. İsyen

TDK(a)'nın Güncel Türkçe Sözlüğü'nde isyan kelimesi “başkaldırı” olarak açıklanmaktadır. Sosyoloji Sözlüğü'nde ise isyan kavramı devrim kavramıyla beraber ele alınmaktadır. Sözlükte devrim/isyan kelimeleri tüm toplumsal ve siyasal düzenin genellikle şiddet içeren araçlarla alt üst edildiği ve yeni liderlerle birlikte yeni ilkeler üzerine yeniden kurulduğu, görece ender rastlanan ama tarihsel bakımdan çok büyük önem taşıyan olaylar olarak açıklanmaktadır.

Sosyoloji Sözlüğü'nde bazı yazarlarca isyanların yönetici grubun yerini başka bir yönetici grubun aldığı daha sınırlı siyasal ayaklanmaları ifade edildiği belirtilse de, siyasal devrim ile isyan arasında keskin bir ayırım yapmanın son derece zor olduğu ifade edilmektedir (Marshall,2003:353-354).

4.2.4. İnkılap

TDK'nın Güncel Türkçe Sözlüğü'nde inkılap kelimesi “Toplum düzenini ve yapısını daha iyi duruma getirmek için yapılan köklü değişiklik, iyileştirme, devrim, reform” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu,2010,a). Buradaki açıklamadan inkılap kelimesinin de oldukça geniş anlamlı olduğu ve devrim yerine de kullanıldığı sonucuna varılabilir.

4.2.5. Karşı devrim

Devrimler bazen zamanla karşı devrime de neden olabilirler. TDK'nın Güncel Türkçe Sözlüğü'nde karşı-devrim kavramı “Bir devrimi yıkmayı ve onun ürünlerini ortadan kaldırmayı hedefleyen hareket.” olarak açıklanırken yine TDK'nın Tarih Terimleri Sözlüğü'nde ise “Bir devrimin sonuçlarını yok etmeyi amaçlayan karşıt eylem.” olarak tanımlanmaktadır.

Ayrıca Blackwell'in Siyaset Bilimi Ansiklopedisi'nde ise Crane Brinton'un “The Anatomy of Revolution” isimli eserinde Brinton'un İngiltere, ABD, Fransa ve Rusya'daki devrimler arasında koşutluklar bulunduğunu ve Brinton'un Rus Devrimi'nin de bir gün karşı devrim aşamasına varacağını öngördüğü bilgisine yer verilmektedir. Aynı kaynakta Brinton'un bu aşamaya “Thermidor tarzı tepki” adını verdiği ve bazılarının göre Doğu

Avrupa’da “yeni sınıf”ın doğuşu ve yükselişi bu öngörüyü doğrulamıştır (Blackwell’in Siyaset Bilimi Ansiklopedisi,1999:212).

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi devrimler süreç olarak devam edebileceği gibi zamanla şartların değişmesi, hedef kitlelerin memnun edilememesi, eski unsurların gücünü korumaya devam etmesi veya kurulan düzenin zayıflaması gibi nedenlerden dolayı karşı devrime giden yol açılabilir.

4.2.6. Darbe

TDK’nın Güncel Türkçe Sözlüğü’nde darbe kelimesi “Bir ülkede baskı kurarak, zor kullanarak veya demokratik yollardan yararlanarak hükümeti istifa ettirme veya rejimi değiştirecek biçimde yönetimi devirme işi.” şeklinde açıklanmaktadır (Türk Dil Kurumu,2010,a).

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi’nde ise darbe kelimesi “Bir grup yönetici tarafından yürütülen, yönetimi devirmeye yönelik eylem” olarak, darbeci kelimesinin ise yönetimi devirmeye yönelik bir eylem düzenleyen kimse ya da grup için kullanıldığı belirtilmekte, darbecilik ise “iktidarı askeri bir darbeye ele geçirme yöntemi” şeklinde açıklanmaktadır (Büyük Larousse,1986:2888).

5. DEVRİMCİ SÜREÇ

Çağdaş tarihçi Crane Brinton’un devrimler konusunda “The Anatomy of Revolution” isimli çok önemli bir eseri bulunmakta ve Brinton, devrimin eşliğine gelmiş toplumlardaki eğilimleri incelemiştir.

5.1. Brinton’a Göre Devrim Aşamaları

Brinton’a göre, devrim öncesi koşullar ortak değerlerin giderek çöküntüye uğramasının yol açtığı toplumsal ve siyasal gerilimleri barındırır. Yöneticilerin iktidarda kalmak için giderek artan bir umutsuzlukla zora başvurması tam tersi sonuç doğurabilmekte ve siyasal otoritenin parçalanmasına yol açabilmektedir. Bu durumla paralel olarak, siyasi otoritenin çürümüşlüğüne vurgu yapan ve çareler ortaya koyan reformcu ögeler ortaya çıkar. Var olan siyasal düzenin otoriteyi kaybetmesiyle beraber çeşitli muhalefet güçleri hareketlenmeye başlar ve yönetim daha sallantılı bir yapıya girer. Bu dönemde düzeni hedef alan gruplar otoriteyi yıkmak üzere güç birliği yaparlar.

Brinton büyük bir devrimin geçirdiği değişik aşamaları da şu şekilde gözlemlemiştir. Buna göre, devletin yıkılmasından sonra; genellikle iyimser bir idealizm dönemi başlar ve devrimciler daha çok mükemmeliyetçi bir söylem benimserler. Ancak bu iyimser dönem pek uzun sürmez. Ülkeyi yönetmenin güçlükleri bir gerçek olarak ortaya çıkınca, bu idealizm de durulur. Ardından hizipler, çoğu zaman iç savaflara yol açan iktidar mücadelelerine girişir. Bir hizbin ayakta kalması ve otoritesini sağlaması için şiddete başvurması hemen hemen kaçınılmazdır. Bu dönem belki de bize Fransız Devrimi sonrasında Jakobenleri hatırlatacaktır.

Totaliter bir rejim kurulurken, devrimin idealleri de bu arada gözden kaçmaya başlar. Bununla birlikte başlangıçtaki devrimci hareketin bazı temel özellikleri sonuna değin varlığını sürdürür. Bu gelişimin örnekleri; Fransız ve Rus Devrimleri ile 20. YY sonlarında gerçekleşen İran İslam Devrimi'nde görülmüştür (Ana Britannica,2004:221).

Tüm baskı ve yapısal kriz dönemleri devrime yol açmaz. Mevcut rejimin iktidar aygıtı üzerinde denetimini yitirdiği noktada, devrime dönüşme potansiyeli taşıyan tüm durumlar tam bir devrim haline gelmeyebilir. Bir başkaldırıyı devrime neyin dönüştürdüğüne ilişkin genellemede bulunmak neredeyse olanaksızdır. Birçok kişi tarafından uzun zaman beklenen ve Lenin tarafından bilinçli bir şekilde hazırlanan Rus Devrimi bile ne biçim devrimleşeceği öngörülemeyen bir devrimdi (Parker,2000:21).

5.2. Genel Bir Devrimci Süreç Oluşturmanın Zorluğu

Devrimleri bir aşamadan sonrakine sevk eden unsurların incelenmesi, bu unsurların tamamını kapsayan genel bir devrimci süreç modeli oluşturmanın güçlüğünü hemen ortaya çıkarmaktadır. Elbette tekrar eden bazı ayırıcı özellikler vardır: Haksız vergi talepleri, yöneticilerin uzlaşmayı reddetmeleri, gözdağı verme ve baskı yapma konusunda çoğu zaman boşa çıkmış girişimler, öte yandan silahlı güçlerin karşı tarafa geçmesi, üst sınıflar arasındaki bölünmeler, devrimci hareket içindeki bölünmeler, ekonomik sıkıntılar, halk kitlelerini etkisizleştirmek için onlar üzerine normal kısıtlamalar biçiminde uygulanan baskı, müdahale edememek ya da müdahale tehdidinde uğramak gibi.

Bununla birlikte, otoritelere göre bu öğelerin karışımı, evrensel ölçüde uygulanabilecek bu modelin ayrıntılandırılmasını olanaklı kılmak açısından, tüm devrimler karşısında yeterince sabit değildir (Parker,2000:22).

5.3. Devrimlerde Fikirlerin Rolü

Devrimlerin oluşmasında fikirler son derece önemli rol oynadığı bir gerçektir. Devletler çok geniş kapsamlı, toplumsal, siyasi ve kültürel fikirlerce meşrulaştırılmış ve sürdürülmüştür. Hiçbir şey yetki sahiplerinin inançlarını yıkan ve muhalifleri cesaretlendiren yeni fikirlerin gelişiminden daha istikrarsızlaştırıcı olamaz (Parker,2000:27). Böyle bir durumda gidişatın seyri çok çabuk değişebilir.

Siyasal ve toplumsal seçkinler, kurulu düzene ve kendilerine duydukları inançlarını muhafaza ettikleri sürece önemli değişimlerin gerçekleşmesi beklenemez (Parker,2000:28). Bu da toplumda ve/veya yönetimde seçkinlerin tutumunu çok önemli hale getirmektedir. Seçkinlerin tutumundaki herhangi bir değişiklik rejimin bekasını da etkileyebilmekte düşüncesi ortaya çıkmaktadır.

6. BÜYÜK DEVRİMLER

Bu kısımda da belli başlı büyük devrimler incelenecektir. Sosyoloji Sözlüğü'nde tüm modern devrimlerin prototiplerinin 1776 Amerikan Devrimi ile 1789 Fransız Devrimi olduğu belirtilmekte ve iki devrimin de açık bir siyasal gündeminin olup ikisinin de sonucunda iktidar ilişkilerinin baştan aşağı değişmiş olduğu belirtilmektedir. Ayrıca geçen yüzyılda 1917 Rus Devrimi ile 1948 Çin Devrimi'nin birbirine benzeyen dramatik sonuçları olmuştur (Marshall, 2003:353). Aşağıda izleyen maddelerde bu devrimlerin detayları üzerinde durulacaktır.

6.1. Sanayi Devrimi

1750-1850 yılları arasında gelişen sanayi devrimi ilk kez dış ticaretin oldukça gelişip sermaye birikiminin hızlandığı, teknik icatların ve yeni ekonomik buluşların doğrultusunda üretime makineyi, motoru ve organizasyonu uygulayan İngiltere'de görülmüştür. Sonra Fransa ve Batı Avrupa'dan Amerika'ya yayılmıştır (Çetin,2007:71).

Endüstri Devrimi büyük çaplı toplumsal ve iktisadî değişimlere yol açmıştır. Toplumsal hayat ve düzeni böylesine değiştirebilmesinin başlıca iki nedeni sıralanabilir: buharlı makine ile yaygın, kitlesel üretimi mümkün kılan yeni teknoloji (*mass production*). Yaygın, kitlesel üretim, fabrikaların doğuşu demektir. Böylece atölyeden fabrika düzenine, atölyenin usta-çırak ilişkisinden fabrikanın patron-işçi ilişkisine geçişin meydana gelmesi demektir.

Sanayi Devrimi, beraberinde iktisadî büyüme getirip bu arada müthiş zenginliklerin yanı sıra inanılmaz sefaletler de üretmiştir. Bunlar ise toplumsal ve bireysel değerlerin, hayat tarzının top yekûn değişimini getirmiştir (İzmir İleri Teknoloji Enstitüsü,2010).

Bir başka kaynakta (Çetin,2007) ise düşünce ve davranış yapısındaki şu değişimlerin sanayi devriminin düşünsel boyutunu oluşturduğu ifade edilmektedir:

- Zaman ve mekan anlayışındaki devrim,
- Doğa ve insan anlayışındaki devrim,
- Madde ve paraya yönelme,
- Rasyonalizm,
- Bireycilik.

Yine aynı kaynakta aynı zamanda ekonomik ve sosyal yapıdaki aşağıda sıralanan değişimlerin de sanayi devriminin gerçekleşmesine katkıda bulunduğu belirtilmektedir:

- Teknik alanda icatların hızla artması,
- Nüfus patlaması,
- Tarımsal alanda aşırı üretim ve üretim fazlası mal elde edilmesi,
- Şehirlere göç,
- İşgücü akımı ve
- Ucuzlayan emek,
- Büyük keşifler ve uluslararası ticaret,
- Avrupa'ya altın, gümüş gibi değerli madenlerin akımı ve bunların zenginliği artırması,
- Faizle fiyatın ucuzlayıp yatırımların hızlanması,
- Ulaşım, taşıma, pazarlama alt yapılarının oluşturulması,
- Piyasaların ve ekonominin bütünsel bir ağ ile örülmesi.

Sanayi devrimi; girişimciliğin aileden ayrılması, işbölümüne dayalı üretim, büyüyen sermaye birikimi, rasyonel hesap ve çıkarlar, sanayi girişimlerinden doğan sınıflar ayrımı ile yeni bir toplumsal yapı ortaya çıkarmıştır.

Sanayi Devriminin yarattığı ortamda burjuvazi güçlenmiş, kendini güçlü tutacak devlet anlayışlarının savunucusu olmuştur. Özgürlüğün her alanda yayılmasına çalışmaya başlanmıştır. Özel mülkiyet, serbest girişim liberalizm için özgürlüğün sağlanmasında temel konular olmuştur. Bu ise sanayi devriminin ortaya çıkardığı çok yoğun ve aşırı kapitalistleşme ortamında mümkün olabilirdi (Çetin, 2007:71).

6.2. Amerikan Devrimi ve İnsan Hakları Bildirisi

Amerika'nın keşfi ile tüm Avrupa ülkelerinin ilgisi bu kıtaya yönelmiştir. İspanyol, Portekiz ve İngilizler Amerika'da ilk sürekli yerleşim yerlerini kurmuşlardır. Avrupa ve İngiltere'deki mutlakiyet rejimlerinden kaçan göçmenler, kafalarında umutları ve Avrupa'daki özgürlük düşünceleri ile Amerika kıyılarına varıyordu. Artan göçlerle beraber, çeşitli koloniler arasında milliyetçilik gelişmeye başlamıştır. 13 adet İngiliz kolonisi vardı ve her koloninin başından bir vali vardı. Ayrıca Vali ile beraber koloni halkının seçtiği bir de meclis faaliyet gösteriyordu.

Vali ile halk meclisi devamlı çatışma durumundaydı. Yedi yıl savaşlarında bozulan bütçe için yeni ve ağır vergilerin konması üzerine koloniler eyleme geçmiştir. Bütün Amerika'yı etkileyen oradan da Avrupa'yı etkisi altına alacak olan bir beyanname ile Amerika bağımsızlık savaşını noktalanmıştır. Bu beyanname "4 Temmuz 1776 Bağımsızlık Bildirgesi"dir ve aynı zamanda "Virginia İnsan Hakları Bildirisi" olarak da anılmaktadır (Çetin, 2007:71).

Virginia İnsan Hakları Bildirisi 16 maddeden oluşur ve bireysel özgürlükler, siyasi özgürlükler ve liberalizmin tüm kurum ve güvencelerini kapsar. Bu bildiri halen Amerikan anayasasının temelini oluşturmaktadır. Bu bildiri Avrupa'yı da etkilemiş, halkın özgürlük ve eşitlik yönündeki taleplerini artırmıştır ve sonrasında küresel etkileri olacak Fransız Devrimini de etkilemiştir (Çetin, 2007:71).

Devrim sonucunda kurulan Bağımsız Birleşik Devletler gerçekte kolonyal denemedeki Amerika'dan oldukça farklıydı. Britanya'dan kopuş, kendi içinde devrimci bir olaydı, fakat aslında bu yalnızca başlangıçtı. Buna eşlik eden ulusal devrim, Birleşik Devletler'i şekillendiren ve onun geleceğini biçimlendiren asıl unsur olmuştur.

Ulusal devrim, geleneksel monarşik toplum yerine halkın üstünlüğü üzerine inşa edilen bir cumhuriyet yönetimi meydana getirmiştir. Ulusal devrim seçkinlerle alt sınıflar arasındaki ilişkileri keskin biçimde değiştirmiş ve birçok önemli reformun ortaya çıkmasına yol açmıştır. Cumhuriyet rejiminin kurulmasıyla çağdaş Avrupa toplumlarından hayli farklı olan bir ulus ortaya çıkmış; bu süreç geleceğe ilişkin ideolojik bir gündem oluşturmuş, gelecek kuşakların farklı gereksinimlerini karşılamaya yetecek derecede güçlü siyasal bir çerçeve inşa etmiş ve en önemlisi Birleşik Devletleri demokratik bir doğruya yönlendirmiştir.

Amerika Devrimi'nde yirminci yüzyıldaki anlamıyla tam demokrasi ne ümit edilmiş ne de başarılıymıştı, fakat ciddi bir demokratikleşme süreci büyük adımlarla yola koyulmuştu (Bonwick, 2000:115). Amerika'da günümüzde yerleşik bulunan-beğensek de beğenmesek de-demokratik kültürün temelleri bu dönemde atılmıştır diyebiliriz.

6.3. Fransız Devrimi

Amerikan Devrimi yukarıda da belirtildiği gibi Kıta Avrupası'nı oldukça etkilemiştir. Geç de olsa Amerika'daki gelişmeler İngiltere'ye, Fransa'ya yol gösterici olmuştur. Fakat Amerika Devriminden daha etkili olacak 1789 'da Fransa'da bir devrim yaşanmıştır. Fransız Devrimi'nin etkisinin büyüklüğünün nedeni savunulan fikirlerin daha hızlı yayılma imkânına sahip olunmasıydı (Çetin,2007:72).

Fransız Devrimi veya Fransız İhtilali (1789-1799), Fransa'daki mutlak monarşinin devrilip, yerine cumhuriyetin kurulması ve Roma Katolik Kilisesi'nin ciddi reformlara gitmeye zorlanmasıdır. Avrupa ve Batı dünyası tarihinde adeta bir dönüm noktası olduğu söylenebilir (Vikipedi;2010).

Yeni düzenin sözcülüğünü “İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi” üstlenecek, feodal düzenden doğan sosyal hukuki ayrıcalıklar ortadan kaldırılmıştır. Angarya kaldırıldı ve toprak mülkiyeti sınırlandırılmıştır. Tüm insanlar yasalar önünde eşit kabul edilmiştir. Bu bildiri yeni çağın siyasal ilkelerini belirlerken aynı zamanda da eski düzenin ayrıcalıklarına dayanan bozulmaya açık sosyal, siyasal yapısını yıkmıştır (Çetin,2007:72).

Tarihçiler Fransız Devrimi'ne özel bir önem atfetmekte ve Devrimi sıklıkla, daha genel düşünceler açısından bir başlangıç olarak değerlendirmişlerdir. Fransız Devrimi'nin gerçek bir devrimin en “eksiksiz” örneğini sunduğu düşüncesi, Eski Rejim (Ancien Regime)'den kalan hiç iz bırakmamayı ve işe en baştan başlamayı isteyen devrimcilerin varlığıyla da kısmen doğrulanmaktadır (Parker,2000:22).

Ayrıca Fransız Devrimi'nde halkın oynadığı kararlı rol de devrime ayrı bir özgünlük kazandırmaktadır. Paris'te halk yeni oluşturulan Ulusal Meclis'i korumak ve ardından monarşiyi yok etmek için ilk kez müdahale ederken, 1789 yazında ise köylü ayaklanması yaşanmış ve böylece kırsal bölgelerdeki feodal ilişkileri yıkılmıştır. Sonunda, Fransız Devrimi, Avrupa'yı savaşa geçecek on yıllara sürükleyecek ve halen günümüzde kullanılan “Sol” ve “Sağ” terimleri içinde özetlenen bir siyasal çerçeve oluşturarak bir Avrupa meselesi haline gelecektir (Parker,2000:23). Tabii bu etkilenen ülkelerin başında Osmanlı da

gelmekteydi. Osmanlı'nın dağılma sürecinde en önemli dış unsurlardan biri de Fransız Devrimi ile Osmanlı topraklarında da yayılmaya başlayan milliyetçilik akımlarıydı.

Lewis (2000)'e göre toprak sahipliği ve bilhassa siyasal güç konusunda devrim'in su götürmez galibi zengin burjuvaziydi. Lewis ulusal toprakların satışından en kazançlı çıkanın burjuvazi ve zengin köylüler olduğunu belirterek bu durumun derebeylik sisteminin sonuyla ilişkilendirildiğinde gerçek bir toplumsal devrimi temsil ettiğini ifade eder.

Siyasal iktidar açısından ise Lewis'e göre seçime dayalı demokrasinin yürürlüğe konması, her ne kadar toprak üzerine temellendirilen bir oy verme hakkı, Devrim'den sağ bir şekilde kurtulan soyluların etkisinin yeniden canlanmasını sağlayacak olsa da, esasen, iktidardan bir pay almayı sağlayacak unsurun doğum değil, para anlamına geldiğini dile getirir (Lewis,2000:138).

Tüm bu yukarıda anlatılanların devrimin bir oldu bittiyle gerçekleştiği yanlısına götürmemesi gerekir. Daha önce yukarıda bahsettiğimiz devrim aşamaları kısmından da hatırlanacağı üzere Fransız Devrimi de bir süreç içinde gelişmiştir ve bu tarihten sonraki devrimlere esas olacak özellikleri de içinde barındırmaktadır.

6.4. Ekim Devrimi

Devrimleri konu alan bir çalışmada Ekim Devriminden bahsetmemek çalışmayı eksik bırakır. Ekim Devrimi, Çarlık Rusyası'nda Jülyen takvimi'ne göre 24 Ekim 1917'de, (Miladi takvime göre 7 Kasım 1917) Petrograd'daki Kışlık Saray'ın Lenin önderliğindeki Bolşeviklerin eline geçmesiyle başlayan ve Sovyetler Birliği'nin kurulmasına yol açan olaylar dizisi olarak nitelenebilir (Vikipedi;2010). Görüldüğü üzere bu devrim de bir olaylar dizisini, yani bir süreci içermektedir.

Aslında Ekim Devrimi, 1917 Şubat Devrimi ile başlayan devrimci sürecin ikinci aşaması olarak değerlendirilir. Ekim Devrimi ile Temmuz Günleri ile iktidarı tekleşerek ele geçiren ancak Kornilov Olayı ile güç ve destek kaybeden Geçici Hükümetten iktidar alınmış, Bolşeviklerin ve müttefikleri olan Sol SR'ların çoğunlukta olduğu Sovyetlere verilmiştir.

Bu gelişmelerin üzerine Bolşevik karşıtı monarşi yanlısı Beyaz hareket Rus İç Savaşını başlatmıştır. 1922 yılında iç savaştan galip çıkan Bolşevikler Sovyetler Birliğini kuracaklardır (Vikipedi,2010). Burada da devrimlerin devrimleri izlediği, iç savaşlar sonunda bir düzen kurulabildiği ve burada da devrimin şiddetle beraber yol aldığı görülmektedir.

V.I.Lenin Rusya'daki Ekim 1917 Devrimi'nin tarihteki ilk sosyalist devrim olduğunu öne sürmüştür. Bu Sovyetleri Birliği'nin resmi görüşü olarak da benimsenmiştir. Ancak Ekim Devrimi proletaryanın değil, proletarya adına Sosyal Demokratik (daha sonraki Komünist) Parti'nin yaptığı bir devrimdi (Blackwell'in Siyaset Bilimi Ansiklopedisi,1999:212).

Daha sonraki dönemlerde Marksist revizyonistler, bu devrimin Marx'ın kendisiyle köklü bir kopuş olduğunu ileri sürmüşlerdir (Blackwell'in Siyaset Bilimi Ansiklopedisi,1999:212). Zaten Marx'a göre proletaryanın böyle bir devrimde daha aktif rol oynaması gerektiği muhakkaktır. Ancak bu devrimde bu özellik görülmediği için zaten bu devrime proleter devrim denilmesi de imkânsızdır.

Perrie(2000)'ye göre Rus Devrimi'yle ortaya çıkan sonuç, hem ilk Geçici Hükümet'in liberal liderlerince arzulan Batı tarzı burjuva demokrasisinden hem de Menşeviklerin ve SR'lerin hedefi olan demokratik sosyalizmden çok farklı olmuştur. Yazar, "Sovyet iktidarı"nın adem-i merkeziyetçi bir halk demokrasisi formunda yürürlüğe konacağı ümidiyle, 1917'de Bolşeviklere destek çıkanların, kısa sürede düş kırıklığına uğradığı görüşünü savunur.

Perrie, ayrıca, Bolşevik liderlerin, yaptıkları devrime kapitalizmin Avrupa çapında yıkılışının eşlik edeceğine ve kendi devrimlerinin bu koşullarda olgunlaşacağına dair beklentilerinin de gerçekleşmediğini ifade eder. Yine de, Perrie'ye göre Bolşeviklerin ekonomik ve toplumsal yapılarda gerçekleştirdikleri derin ve süreğen değişimler, Ekim 1917 olaylarının bir devrim olarak tanımlanmasını bütünüyle haklı çıkarmaktadır ve konuya ilişkin incelemesini şöyle noktalar: Ondokuzuncu yüzyılın tarihi üzerine Fransız Devrimi'nin yaptığı gibi, yirminci yüzyıl tarihi üzerine uzun bir gölge gibi düşen bir devrim (Perrie,2000:211). Aslında belki de yirmi birinci yüzyıl üzerinde gölgesi düşün bir devrim de demiş olsaydı belki de haksız sayılmayacaktı.

6.5. İran İslam Devrimi

Devrimler tarihinde İran Devrimi'nin de ayrı bir önemi vardır. İran İslam Devrimi, 1979 yılında İran'ın Muhammed Rıza Pehlevi liderliğindeki bir anayasal monarşiden, Ayetullah Ruhullah Humeyni yönetiminde İslam hukuku ve Şii mezhebi görüşlerini esas alan bir İslam Cumhuriyetine dönüştüren hareket olarak açıklanabilir (Vikipedi,2010). Zaten İran Anayasası'nda da Şii'nin kendine yer bulması bu açıklamaya haklılık kazandırmaktadır.

Devrimin nedenleri arasında Şah yönetiminin halk arasında popüler olmaması ve son zamanlarda Şah'ın özellikle ABD'li yetkililerle fazlaca içli dışlı olması sayılabilir. 1902 doğumlu Humeyni, ülke içindeki Batı nüfuzuna, Şah'ın politikalarına açıkça karşı çıktı ve İslam'ın katı bir şekilde devlet politikası olması gerektiğini belirtti. 1960'larda sürgüne gönderilen Humeyni önce Türkiye'de, sonra Irak'ta kaldı. 1978'de Saddam Hüseyin Humeyni'yi Irak'tan kovunca ABD tekeliyetinden çekinen Fransa ona sahip çıkmıştır (Vikipedi,2010).

Burada Şah'ın halk nezdindeki popüleritesini yitirmesinin aslında süreci başlatan unsuru olduğu düşünülebilir. Bu da bize bir yönetimin sürekliliği için halk desteğinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Ayrıca Fransa'nın da Humeyni'ye sahip çıkmasının üzerinde durulması gereken bir husus olup Batı dediğimiz ülkeler topluluğunun aslında farklı çıkarlar nedeniyle ne denli farklı politikalar benimseyebileceğini ortaya koymaktadır.

Humeyni devrimden önce Paris'te kalmıştır. 1 Şubat 1979'da İran'a milyonların katıldığı bir karşılamayla dönen Humeyni, cumhurbaşkanlığına getirilmiş ve ömür boyu devletin dini ve siyasi lideri olarak kalmıştır. Devrim sırasında ilk önce liberal, sol ve dini gruplar Şah'ı devirmek için birleşmiş, Şah'ın devrilmesinden sonra ise iktidara yükselen Ayetullah Humeyni, muhalif liderleri ve grupları ortadan kaldırmış veya sindirmiştir (Vikipedi, 2010).

Devrimin oluşmasında aşağıdaki nedenler sıralanabilir:

- Devrimin oluşum sürecinde rantiyeci devlet modelinin petrol krizleri sonucunda çökmesi,

- Şah'ın İran'ın gereksinimleriyle örtüşmeyen tarım politikaları kırsaldan Tahran'a göçü hızlandırması ve büyük kentlerde siyasi İslam'a yönelen bir alt sınıf oluşması,

- Devrimin oluşumunda Amerika'nın İnsan Hakları Politikasının ivmeyi artırıcı rolü.

Aydınlar yayınladıkları açık mektuplarla demokratikleşme isteklerini belirtmiş ve ABD'nin bu süreçte Şah'a baskı yapacağını düşünmüşlerdir. Devrim sürecinde farklı gruplar Şahı devirme amacıyla birleşmiştir. İslamcılar bu süreç içinde güçlenerek devrimi bir İslam Devrimi'ne dönüştürmüşlerdir (Vikipedi, 2010).

Bu devrimde de yukarıda devrim aşamalarında belirttiğimiz üzere mevcut otoritenin zayıflaması üzerine karşı gruplar birleşebilmekte, sonrasında da ortaya çıkan hizipler arasında iç çatışmalar başlamıştır.

6.6. Türk Devrimi

Şimdi de bizi yakından ilgilendiren ve halen etkileri devam eden bir Devrim üzerinde durulacaktır: Atatürk Devrimleri ya da Atatürk İnkılapları (Kemalist Devrim, Türk Devrimi, Atatürk Reformları, Türkiye Cumhuriyeti Devrimi, Atatürk İhtilali vb. adlarla da anılır)

Bu devrime Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk cumhurbaşkanı olan Mustafa Kemal Atatürk tarafından öncülük edilmiştir. Bu devrim TBMM'nin açılmasından sonra 1922'de saltanatın kaldırılması ile 1934'e kadar devam etmiş bir süreci kapsamaktadır.

Bu devrim teokratik ve çok uluslu Osmanlı Devleti'nin laik, demokratik bir ulus devlet olan Türkiye'ye dönüşmesiyle sonuçlanmıştır. Bu devrimler toplumsal, kültürel, legal ve ekonomik bir dizi düzenlemeler içermektedir.

6.7. Çin ve Küba devrimi

Ekim Devrimi'nden sonra ironiktir ki, daha sonraki komünist yanlısı devrimler, ancak az gelişmiş ülkelerde ve esaslı Sovyet yardımlarıyla gerçekleşebilmiştir. Yalnızca iki özerk devrim Sovyet Modelini izlememiştir: Mao Zedung önderliğindeki Çin Devrimi proletaryanın değil, köylülerin başarısıydı (Blackwell'in Siyaset Bilimi Ansiklopedisi,1999:212). Gene Marx'ın varsayımı doğru çıkmamıştır.

Küba'daysa (1959-61) devrimci dönüşüm önderliği yüklenecek bir parti örgütü oluşmadan tamamlanmıştı (Blackwell'in Siyaset Bilimi Ansiklopedisi,1999:212). **Küba devrimi**, 26 Temmuz Hareketiyle birlikte kovulan Fulgencio Batista rejimi yerine Fidel Castro önderliğinde yeni bir Küba hükümeti kurulmasıdır.

Küba Devrimi'nde süreç 26 Temmuz 1953 Moncada Kışlası isyanıyla başlamış ve 1 Ocak 1959'da Batista kovulmuştur. Akabinde Santa Clara, Santiago de Cuba şehirlerin Fidel Castro, Che Guevara, Raul Castro liderliğindeki isyancılar tarafından ele geçirilmesiyle devrim son bulur. "Küba devrimi" terimi, aynı zamanda kısaca Batista'nın devrilmesi ve sosyalizan ilkelerin yeni Küba Hükümeti tarafından uygulanmasını da belirtir (Vikipedi,2010). Halen Küba'da Castro yönetimi sürmekte ve değişik bir deneyim olarak Küba örneği karşımıza çıkmaktadır.

6.8. Proleter Devrim ve Komünizm

Marx'a göre kapitalizm nihayetinde sona erecek ve bu süreçte proletarya da kapitalizmin mezarını kazacak sınıftır. Sanayi devrimi ile birlikte ortaya çıkan sorunlar, ileriki safhalarda daha da ağırlaşacak; bir takım krizler ve ekonomik bunalımlar meydana gelecek,

bu krizler ve bunalımlar işçi sınıfına devrimci bir sınıf bilinci aşılacaktır. Hangi yoldan olursa olsun proletaryanın bir parti içinde örgütlenmesi gerekli ve tüm partilerin birlikte çalışmaları, birbirlerinin deneylerinden yararlanmaları gerekmektedir. Böylece Marx işçi sınıfını daha da iyice bilinçlendirerek devrimi gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır.

Marx'a göre proleter devrimin gerçekleşmesi kaçınılmazdı ve bu devrim sonucunda tüm üretim araçları proletaryanın eline geçecektir. Kapitalist sisteme bilinçli bir şekilde karşı koyan proletarya, üretim araçlarına el koyacak ve böylece komünizmden önceki bir aşama olan sosyalist devrim gerçekleşmiş olacaktır (Çetin,2007:96).

Proletarya diktatörlüğü dönemi, sosyalizmin ilk aşamasını oluşturmaktadır. Marx insanlığın son durağının komünizm olduğunu ifade eder ve Marx'ın düşüncesine göre sosyalist devrim ile birlikte komünist toplum oluşacaktır (Çetin,2007:96).

Bir başka kaynaktan faydalanacak olursak, Marx, toplumun evrim sürecinde kapitalist toplumdaki egemen sınıf olan burjuvazinin, Fransız Devrimi sırasında şiddete başvurarak iktidarı ele geçirdiği kanısındaydı. Marx ve Engels, “Komünist Manifesto”da zamanı geldiğinde burjuvazinin de aynı yoldan devrileceği öngörüsünde bulunmuştur. Bu proletarya diktatörlüğüne yol açacak olan bir toplumsal devrim olacaktır. Bununla birlikte Marx, tarihsel çalışmalarında devrim terimini, siyasal devrimler için de kullanıyordu; aynı dönemde yazarların çoğu da böyle yapıyordu (Blackwell'in Siyaset Bilimi Ansiklopedisi,1999:211).

Tabii zaman Marx'ın beklentilerinin aksine sonuçlar doğurdu denilebilir. Sovyet Devrimi Marx'ın beklediği gibi proletarya değil, parti devrimi olmuştu. İşin aslı Marx'a kalsa zaten doğal seyri içinde Rusya'da bir devrim beklenmesi de söz konusu değildi. Zaten sonra meydana gelen sosyalist devrimlerin çoğu da Marx'ın beklediği şekilde proletarya tarafından gerçekleşmemişti.

7. SONUÇ

Sosyoloji Sözlüğü'nde bir toplumda devrimci değişimin asla tamamlanmadığı ve sonuçların her zaman çok değişken olduğu ifade edilmektedir. Aynı kaynaktan eski düzenin unsurlarının -1789'dan sonra Fransa ve 1917'den sonra Rusya'da olduğu gibi- devrimin mayası olan idealist hedeflerin yönünü şaşırtarak yaşamaya devam ettiği ifade edilmektedir (Marshall,2003:355).

Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi bir toplumda devrim gerçekleşmiş olsa bile eski düzenin unsurların birden temizlenmesi veya ortadan hemen kaldırılması imkansızdır.

Dolayısıyla devrimlerin aslında bir süreç olduğu da zaten bu düşünceyle paralellik arz etmektedir. Bu çerçevede zaman içerisinde devrim süreci içerisinde eski unsurların tekrar güçlenip harekete geçmesi imkan dahilindedir.

En son Kırgızistan'da yaşanan toplumsal isyan ve bu isyan sonucunda yönetimin değişmesi devrimlerin gündemden düşmesinin söz konusu olmayacağını göstermektedir. Zaten Kırgızistan devrik başkanı Bakiyev de yaptığı açıklamada yaşanan olayları “silahlı bir devrim” olarak nitelmiştir (Milliyet Gazetesi,2010). Ancak burada toplumsal devrimden söz etmek söz konusu değildir. Burada bir siyasal devrimden, darbeden, yani sadece mevcut yönetimin değişmesinden söz edilebilir.

Dolayısıyla devrimler siyaset bilimi alanında önemli araştırma ve entelektüeller için önemli tartışma/çözümleme konulardan biri olmaya devam edecektir. Ayrıca değişik bölgelerde farklı ülkelerde toplumsal hareketlenmeler meydana geldiğinde dikkatler yine devrim kavramının üzerine çevrilmiştir. Böylece konunun sürekli güncel kalmasından dolayı araştırmacıların gözde konularından biri olmaya devam etmesi söz konusu olacaktır.

Aslında konunun ülkemiz açısından önemi de yadsınamaz. Cumhuriyetin kuruluşu ve akabinde gerçekleştirilen düzenlemeler de yukarıda zaten bahsedildiği üzere devrim niteliğindedir. Bu açıdan bakınca devrim -veya inkılab- bizim siyasal hayatımızda da çok duyduğumuz bir kavramdır. Ancak 1980 sonrasında bu kelimedenden daha çok inkılâp kelimesinin bilinçli bir şekilde ön plana çıkartılmaya çalışılmıştır. Zaten Devrim filminde kapanış bölümünde arabasının mühendislerinden birinin de “Zaten ismi Devrim olan bir arabanın çalışmasına kim müsaade ederdi ki?” şeklinde yorumu da kelimenin içerik olarak Soğuk Savaş döneminde ne gibi çağrışımlar yaptığına da güzel bir örnektir.

Her ne kadar bir önceki yüzyıl savaşlar ve devrimler yüzyılı olarak anılsa da bu yüzyılda da devrimlerin halen sürdüğü görülmektedir. Gelişen iletişim teknolojileri ve bilinç yayma kanallarının yaygınlaşması, ulaşım imkânlarının artması sayesinde devrimlerin daha çabuk sürede daha geniş alanlara yayılabildiği görülmektedir.

KAYNAKÇA:

ANA BRITANNICA (2004), Devrim md., Cilt 7, İstanbul: Ana Yayıncılık A.Ş.

BÜYÜK LAROUSSE(1986), İstanbul: Milliyet Gazetecilik A.Ş.

BLACKWELL'in Siyaset Bilimi Ansiklopedisi(1999),Vernon, BOGDANOR(ed.) , Bülent Peker (yay.haz.), Ankara: Ümit Yayıncılık.

BONWICK, Colin (2000), “Amerikan Devrimleri 1763-91” **Batı’da devrimler ve Devrimci Gelenek 1560-1991**, David Parker(der.), Kemal İnal (çev.), Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

ÇETİN, A.Erdem (2007), “Siyaset Bilimi”, **Kamu Yönetimi**, Ayşe Tekin(ed.), Ankara: Arın Yayıncılık.

İZMİR İLERİ TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ (2010), “Sanayi Devrimi”

http://web.iyte.edu.tr/~denizsengel/ar_421/ar421texts/Sanayi%20Dev.1-1.pdf

(28.04.2010).

LEWİS, Gwynne(2000), “Fransız Devrimi 1789-99” **Batı’da devrimler ve Devrimci Gelenek 1560-1991**, David Parker(der.), Kemal İnal(çev.), Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

MARSHALL, Gordon (2003), **Sosyoloji Sözlüğü**, Çev: Osman Akınhay, isyan, devrim md., Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

MİLLİYET Gazetesi(2010), “Bakiyev:7 Nisan günü Kırgızistan'da yaşananlar silahlı devrim",

16 Nisan 2010, <http://www.milliyet.com.tr/bakiyev-7-nisan-gunu-kirgizistan-da-yasananlar-silahlı-devrim /dunya/sondakika/16.04.2010/1225878/default.htm?ref=haberici>, (28.04.2010).

PARKER, David (2000), “Devrime İlişkin Yaklaşımlar”, **Batı’da devrimler ve Devrimci Gelenek 1560-1991**, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

PERRIE, Maureen (2000), “Rus Devrimi” **Batı’da devrimler ve Devrimci Gelenek 1560-1991**, David Parker(der.), Kemal İnal(çev.), Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

SKOCPOL, Theda (2004), **Devletler ve Toplumsal Devrimler**, Ankara: İmge Yayınevi.

TÜRK DİL KURUMU(a), “Büyük Türkçe Sözlük”

<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=devrim&ayn=tam>(27.04.2010).

TÜRK DİL KURUMU(b),“Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü”,

<http://tdkterim.gov.tr/?kategori=terimarat&kelime=toplumsal devrim>,(27.04.2010).

VİKİPEDİ (2009), <http://tr.wikipedia.org/wiki/Devrim>,(27.04.2010).